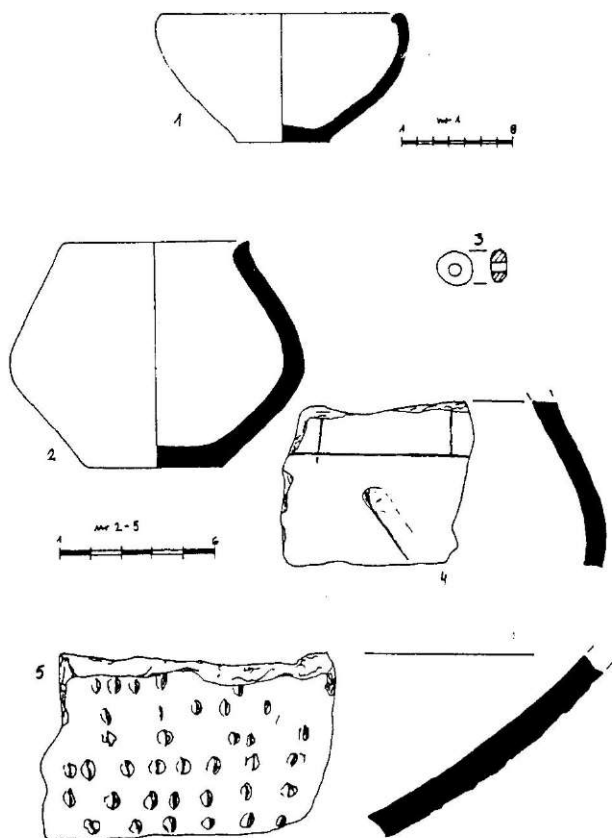

Jerzy Tomasz Nowiński

DALSZE ZGŁOSZENIA O ODKRYWANYCH ZABYTKACH ARCHEOLOGICZNYCH

Praca niniejsza stanowi kontynuację prezentacji zabytków przekazywanych do Zakładu Archeologii Instytutu Historii WSP w Zielonej Górze zapoczątkowanej w artykule opublikowanym na łamach „Rocznika Lubuskiego” (T. Malinowski 1996, s. 131-133).

Bucze, gm. Grębocice, woj. legnickie (ryc. 1:1)

Ryc. 1. 1-Bucze, gm. Grębocice, woj. Legnica: misa gliniana; 2-4 - Chobienia, gm. Rudna, woj. Legnica: naczynie gliniane (2), paciorek ze szkliva (3), fragmenty ceramiki (4, 5)

Naczynie gliniane przekazane w 1996 r. przez Sebastiana Szczepańskiego, studenta I roku historii, który nie określił dokładnie miejsca i czasu znalezienia przedmiotu. Jest to półkolista misa o lekko wyodrębnionym, płaskim dnie i zagiętym do wnętrza, zaokrąglonym wylewie; glina z domieszką średnioziarnistego piasku; powierzchnia barwy ciemnobrunatnej, obustronnie niestarannie wygładzona; średn. wylewu 15 cm, średn. dna 5,8 cm, wys. 8,2 cm. Biorąc pod uwagę stosunkowo niezły stan zachowania przedmiotu, można przypuszczać, że pochodzi on z grobu ludności kultury łużyckiej. W 1967 r. w Buczu odkryto i częściowo przebadano cmentarzysko kultury łużyckiej datowane głównie na koniec epoki brązu i wczesną epokę żelaza (A. Kołodziejski 1976, s. 53). Podobnie można datować opisaną misę (por. też A. Kołodziejski 1972, tabl. XXII:8; 1974, tabl. X:7, 12).

Chobienia, gm. Rudna, woj. legnickie

W 1997 r. Sylwia Kilijańska, studentka zaoczna I roku historii przekazała kilka przedmiotów odkrytych w trakcie robót ziemnych na posesji przy ul. Ścinawskiej 2 w Chobieni. Są to:

1) niewielkie naczynie dwustożkowate o zaokrąglonym załomie brzuśca umieszczonym około połowy wysokości, płaskim, nie wyodrębnionym dnie, prostym wylewie, zaokrąglonej i ściętej do wnętrza krawędzi wylewu i wygładzonej, czarnej powierzchni zewnętrznej; glina z domieszką drobnoziarnistego tłucznia; średn. wylewu 5,8 cm, średn. dna 4,4 cm, maksymalna wydętość brzuśca 9,4 cm, wys. 7,2 cm (ryc. 1:2);

2) fragment dużego naczynia zdobionego dołkami palcowo-paznokciowymi, powierzchnia zewnętrzna szorstka, barwa brunatnoszara, powierzchnia wewnętrzna lekko wygładzana, glina z domieszką średnioziarnistego tłucznia (ryc. 1:5);

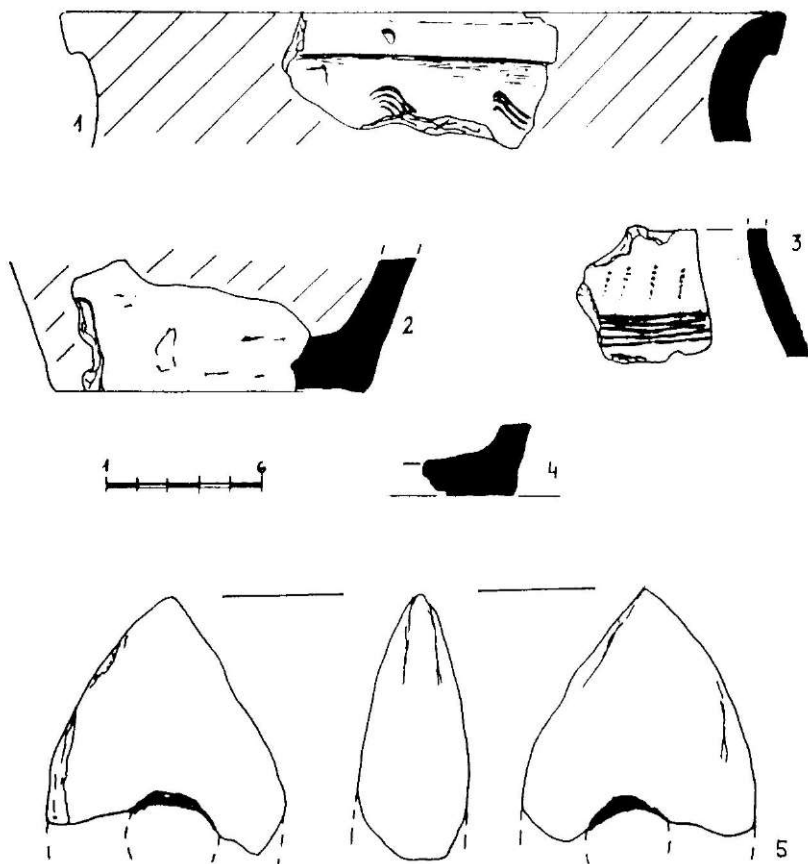
3) fragment górnej części brzuśca naczynia zdobionego żłobkami: dookólnymi i odbiegającymi od niego pionowymi oraz ukośnymi wgłębieniami, powierzchnia zewnętrzna brunatnoszara, lekko wygładzana; glina z domieszką drobnoziarnistego tłucznia i piasku (ryc. 1:4);

4) niewielki płaskokulisty paciorek wykonany ze szkliwa o barwie kremowej, powierzchnia nierówna z licznymi wgłębieniami; średn. 1,2 cm, grub. 0,5 cm, średn. otworu 0,3 cm (ryc. 1:3).

Zabytki te należą do kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich. W Chobieni natrafiono w końcu XIX w. na cmentarzysko datowane na starsze fazy podokresu późnorzymskiego (S. Pazda 1980, s. 117-120); podobnie też można datować opisane powyżej przedmioty.

Klenica, gm. Bojadła, woj. zielonogórskie

W 1995 r. Klaudiusz Waloch, student I roku historii, przekazał cztery fragmenty ceramiki pochodzące ze stanowiska zlokalizowanego w odległości ok. 300 m na południe od Klenicy. Jest to osada położona w bezpośrednim sąsiedztwie grodziska klenickiego, oddalona od niego o ok. 100 m na wschód. W trakcie badań wykopaliskowych przeprowadzonych na osadzie w 1962 r. ustalono jej chronologię na VIII w. - średniowiecze (A. Kołodziejcki 1969, s. 178). Wśród fragmentów ceramiki przekazanych do Zakładu Archeologii znajdują się: a) fragment brzegu naczynia o słabo wychylonym, prosto ściętym wylewie, zdobiony na szyjce krótkimi odcinkami linii falistej, powierzchnia brunatnożółta, glina z domieszką drobnoziarnistego tłucznia i piasku (ryc. 2:1); b) fragment nie wyodrębnionego dna ze śladami podsypki, powierzchnia szorstka, glina z domieszką gruboziarnistego tłucznia (ryc. 2:2); c) fragment

Ryc. 2. Klenica, gm. Bojadła, woj. Zielona Góra:
1-3 - ceramika wczesnośredniowieczna, 4 - fragment narzędzia kamiennego

górnjej części brzuśca naczynia zdobionego pięcioma dookólnymi żłobkami, nad którymi umieszczono pasma niewielkich dołków wykonanych narzędziem zębatym, powierzchnia brunatna, domieszka gruboziarnistego piasku (ryc. 2:3); d) fragment płaskiego dna ze śladem osi koła garncarskiego, powierzchnia barwy ceglasczerwonej, glina schudzona znaczną domieszką średnioziarnistego tłucznia (ryc. 2:4).

Ze względu na niewielką ilość przekazanych fragmentów ceramiki brak możliwości precyzyjnego określenia jej chronologii. Biorąc pod uwagę zarówno technikę wykonania, jak i zastosowane wątki zdobnicze, przyjąć można, że wylepiono ją w ok. IX-X w.

Z tego samego stanowiska pochodzi również fragment dość płaskiego narzędzia kamiennego (radlica?) z widocznym zarysem otworu do osadzenia drzewca ustawionym równolegle do ostro uformowanej krawędzi pracującej (ryc. 2:5). Przedmioty o zbliżonej formie znalezione zostały m. in. w trakcie badań powierzchniowych w okolicach Drezdenka, woj. gorzowskie (W. Śmięgielski 1961, s. 288; tabl. IV:3) oraz Pławna koło Obornik (S. Jasnosz 1984, s. 72, ryc. 158:2); datowane są one na okres neolitu i wiązane z kulturami ceramiki wstęgowej. Fragmentaryczność zachowania narzędzia z Klenicy nie pozwala jednak na tak precyzyjne określenie jego przynależności kulturowej.

Lutynia, gm. Dobrzyca, woj. kaliskie

Interesujący zestaw naczyń dostarczył w 1996 r. Zenon Lesiak, student zaoczny I roku historii. Zabytki zostały znalezione w miejscu określonym przez znalazcę jako „grodzisko” położone ok. 1000 m na południe od centrum wsi. W miejscu tym. W. Kowalenko (1938, poz. 260, s. 249) odnotował istnienie grodu podkowiastego, a Z. Durczewski (1933, s. 234) określił je jako obiekt w kształcie wydłużonego prostokąta. Jednakże obiekt ten nie znalazł się na najnowszej liście grodzisk wielkopolskich (Z. Kurnatowska, A. Łosińska 1983, s. 44-46).

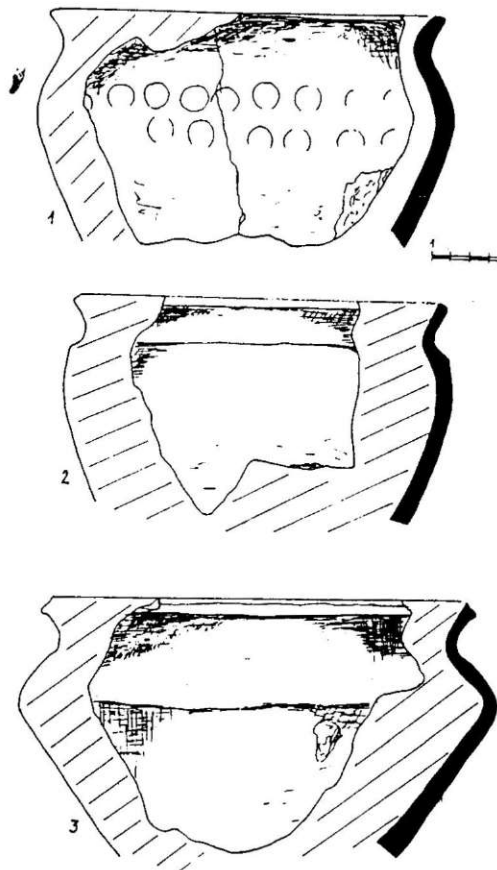
Ceramika wczesnośredniowieczna:

- fragment garnka o esowatym profilu, obtaczanego przykrawędnie, o wylewie wychylonym na zewnątrz, krawędzi zaokrąglonej, powierzchni szorstkiej barwy brunatnoszarej; glina z domieszką średnioziarnistego tłucznia wypalona w atmosferze utleniająco-redukcyjnej. Na maksymalnej wypukłości brzuśca umieszczono dwa pasma kółek wykonanych rurkowatym przedmiotem. Średn. wylewu ok. 20 cm (ryc. 3:1);

- fragment naczynia dwustożkowatego górą obtaczanego, o lekko podciętym, wychylonym na zewnątrz wylewie i zaokrąglonej krawędzi; powierzchnia naczynia szorstka, opalona, ze śladami użytkowania, barwy ceglasczerwonej; glina schudzona znaczną ilością drobnoziarnistego tłucznia,

wypalona w atmosferze utleniająco-redukcyjnej; średn. wylewu 19 cm (ryc. 3:2);

- duży fragment naczynia dwustożkowatego obtaczanego do załomu brzuśca; krótka, wyodrębniona szyjka, wylew wychylony na zewnątrz, lekko pogrubiony, krawędź ukośnie ścięta, ostry, wyraźnie zarysowany załom brzuśca; powierzchnia lekko wygładzona o barwie brunatnoszarej; glina z domieszką drobnoziarnistego tłucznia, wypalona w atmosferze utleniająco-redukcyjnej; średn. wylewu 22 cm, maksymalna wypukłość brzuśca 25 cm (ryc. 3:3).

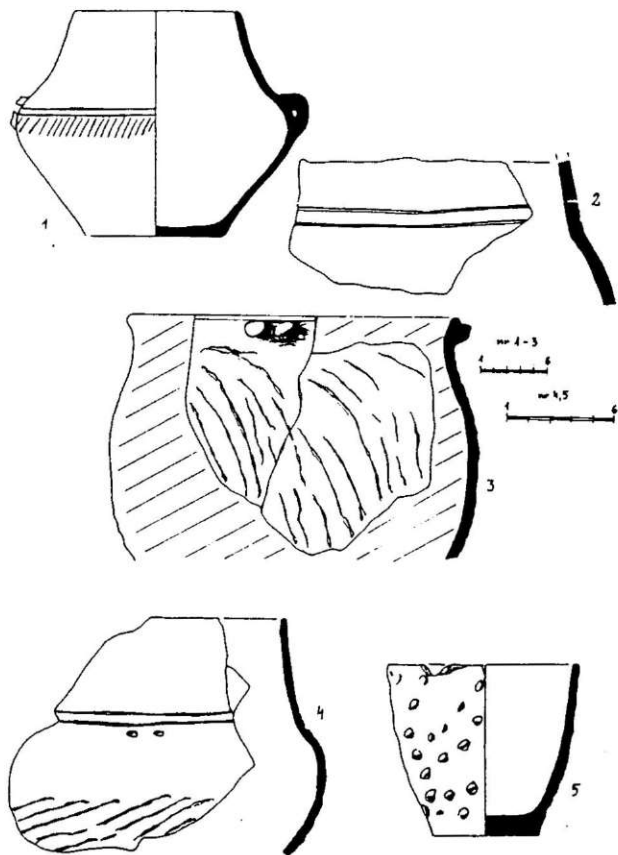

Ryc. 3. Lutynia, gm. Dobrzyca, woj. Kalisz: ceramika wczesnośredniowieczna

Zdając sobie sprawę z fragmentaryczności analizowanego zbioru, przyjęć można datowanie ceramiki na fazy B-C wczesnego średniowiecza (por. m. in. S. Jasnosz 1964, s. 168-169, ryc. 11, 12; M. Brzostowicz 1993, ryc. 6:3; H. Kóčka-Krenz, A. Sikorski 1992, ryc. 3:1).

Znacznie liczniejszą grupę zabytków stanowią naczynia i fragmenty naczyń należące do kultury łużyckiej. Odnaleziono je na tym samym stanowisku, w skarpie dzikiego wybierzyska piasku, na głębokości ok. 90 cm. Zdaniem odkrywcy stanowiły one jeden zespół, do którego należały również popielnica z przepalonymi szczątkami ludzkimi i bliżej nie określone zabytki metalowe (przedmioty te nie zostały przekazane, przechowywane są w Szkole Podstawowej w Dobrzycy).

Naczynie o baniastym brzuścu, wysokiej, stożkowej, słabo wyodrębnionej szyjce, lekko wyodrębnionym, płaskim dnie, zaokrąglonej krawędzi wylewu, zdobione na załomie brzuśca dwoma dookołnymi żłobkami, od których odbiegają w dół gęsto rozmieszczone, krótkie ukośne nacięcia; powierzchnia zewnętrzna starannie wygładzona, ciemnobrunatna; w górnej części brzuśca dolepione dwa niewielkie ucha; glina schudzona średnioziarnistym tłuczniem; średn. wylewu 12 cm, średn. dna 10 cm, wys. 17,4 cm (ryc. 4:1).

Ryc. 4. Lutynia, gm. Dobrzyca, woj. Kalisz: ceramika kultury łużyckiej

Duży fragment garnka o esowatym profilu, krawędzi zaokrąglonej, powierzchni ukośnie obmazywanej palcami, barwie ceglasterobrunatnej; glina z domieszką gruboziarnistego tłucznia; pod krawędzią wylewu dolepiono dwa trójkątne, połączone z sobą guzki; średn. wylewu około 25 cm (ryc. 4:3).

Duży fragment naczynia szerokootworowego o baniastym brzuścu, wysokiej, niemal cylindrycznej, wyodrębnionej szyjce, zaokrąglonej krawędzi wylewu; na granicy szyjki i brzuśca naczynie zdobione dwoma dookólnymi żłobkami, pod którymi umieszczono parę owalnych dołków; powierzchnia do załomu brzuśca wygładzona, poniżej ukośnie obmazywana palcami; glina z domieszką gruboziarnistego piasku (ryc. 4:4).

Kubek o doniczkowatym kształcie, słabo wyodrębnionym, płaskim dnie, zaokrąglonej krawędzi wylewu, zdobiony na całej powierzchni nierównomiernie rozmieszczonymi dołkami palcowo-paznokciowymi; glina schudzona gruboziarnistym piaskiem; średn. wylewu 8,6 cm, średn. dna 4,8 cm, wys. 7,6 cm (ryc. 4:5).

Niewielki fragment naczynia zdobiony na przejściu stożkowej szyjki w brzusek dwoma dookólnymi żłobkami; powierzchnia wyświecana czarna, domieszka średnioziarnistego tłucznia (ryc. 4:2).

Jest to nowo odkryte stanowisko (informacja ustna mgra Grzegorza Teskego z Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Kaliszu), którego nie należy utożsamiać ze znanym cmentarzyskiem w Lutyni - Fabianowie (por. T. Malinowski 1961, s. 296, poz. 1219; Z. Durczewski 1933, s. 216, ryc. 32-35).

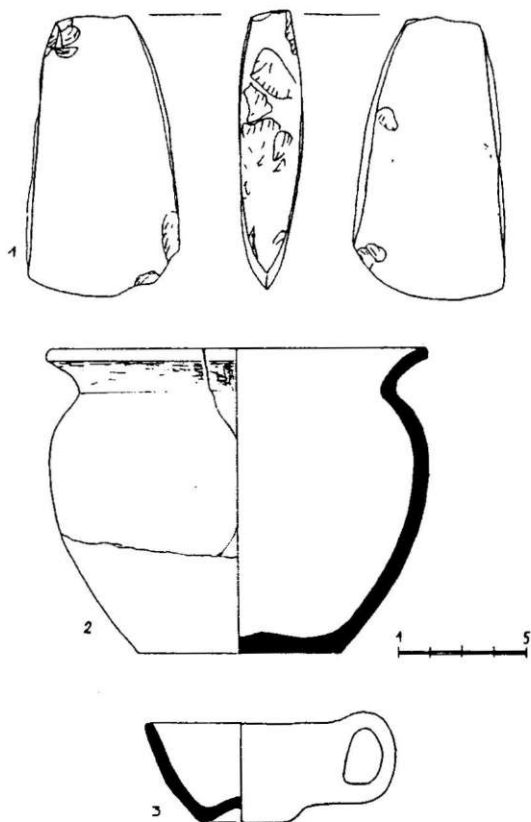
Roźnowo, gm. Oborniki, woj. poznańskie

W 1996 r. w pobliżu Roźnowa znaleziono siekierkę wykonaną z krzemienia bałtyckiego (ryc. 5:1), która tego samego roku została ofiarowana przez p. Barbarę Bacic, studentkę zaoczną I roku historii. Ma ona kształt trapezowaty, w przekroju łódkowaty; dług. 8,9 cm, szer. obucha 2,3 cm, szer. łukowatego ostrza 4,8 cm. Narzędzie zostało starannie wygładzone, a część pracująca nosi wyraźnie ślady zużycia. Na bokach siekierki widoczne są wyraźne negatywy po odłupkach. Narzędzia tego typu były powszechnie wykonywane w okresie neolitu, głównie z lepszych jakościowo krzemieni, przede wszystkim pasiastego, ale i świeciechowskięgo czy czekoladowego (J. Gurba 1989, s. 245-246; tabl. XLIX). W rejonie Roźnowa rozpoznano dwa stanowiska o neolitycznej chronologii, których lokalizacja odpowiada wskazanęj przez znalazcę siekierki (por. S. Jasnosz 1984, s. 98).

Zielona Góra

W 1996 r. Marcin Łada, student II roku historii, przekazał naczynie gliniane (ryc. 5:2) pochodzące z cmentarzyska ludności kultury łużyckiej położonego w

Zielonej Górze przy ul. Foluszowej. Jest to garnek o baniastym brzuścu, szeroko wychylonym na zewnątrz brzegu z prostą krawędzią wylewu i nie wyodrębnionym, płaskim dnem. Jasnobrunatna powierzchnia zewnętrzna naczynia z ciemniejszymi naciekami została starannie wygładzona. Naczynie zostało przez znalazcę zrekonstruowane i wylepione gipsem; średn. otworu 11,8 cm, średn. dna 6,4 cm, wys. 9,6 cm. Forma garnka jest typowa dla wczesnych faz (III-IV okres epoki brązu) kultury łużyckiej z terenów południowo-zachodniej Polski (por. M. Kwapiński 1985, m. in. tabl. XX:5, 7; XXX:5, 8, 12).

Ryc. 5. 1-Rożnowo, gm. Oborniki, woj. Poznań: siekierka krzemieniowa; 2 - Zielona Góra: naczynie kultury łużyckiej; 3 - Żukowice, woj. Legnica: naczynie kultury łużyckiej

Żukowice, woj. legnickie

W 1969 r. na cmentarzysku ludności kultury łużyckiej w Żukowicach pod Głogowem, w trakcie budowy Huty Miedzi Głogów, znaleziono naczynie

gliniane (ryc. 5:3), które w 1997 r. zostało przekazane przez Rafała Terszaka, studenta I roku historii. Jest to niewielki, stożkowy czerpak o wklęsłym dnie, dużym uchu wystającym ponad zaokrągloną krawędź wylewu oraz szorstkiej, brunatnej powierzchni zewnętrznej (od wewnątrz pomalowany przez znalazcę brązową farbą olejną); glina z domieszką średnioziarnistego tłucznia, średn. otworu 5,8 cm, średn. dna 2,8 cm, wys. 3,1 cm. Cmentarzysko w Żukowicach jest datowane na koniec epoki brązu i okres halsztacki; podobną chronologię można przypisać również analizowanemu naczyniu (materiały z cmentarzyska nie zostały opublikowane, por. A. Kołodziejski 1971, s. 323).

Żagań, woj. zielonogórskie

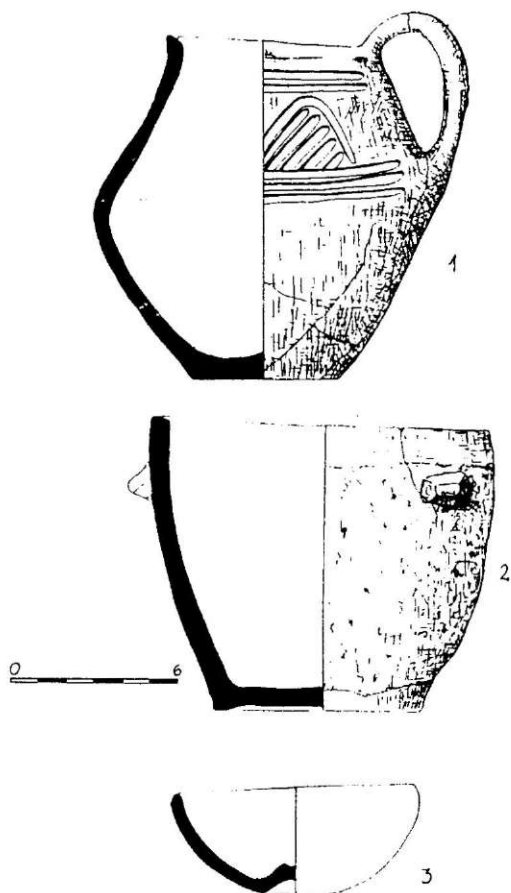
W 1997 r. za pośrednictwem studenta historii, p. Marcina Furtaka, Zakład Archeologii otrzymał do opracowania zabytki pochodzące z cmentarzyska ludności kultury łużyckiej w Żaganiu-Kolonii, znajdujące się w posiadaniu ich odkrywcy, tj. p. Krzysztofa Cygana z Żagania:

1) dwustożkowy kubek z zaokrąglonym brzuścu, niskiej cylindrycznej szyjce i taśmowatym uchu wystającym ponad krawędź wylewu. Powierzchnia naczynia gładka koloru brunatnego i szarobrunatnego. Poniżej brzegu dwa dookólne, płytkie żłobki, trzy analogiczne poniżej załomu brzuśca, między nimi trójkąty szrafowane ukośnymi żłobkami; glina z niewielką domieszką drobnoziarnistego piasku, powierzchnia wygładzana; średn. otworu 8 cm, średn. dna 5 cm, wys. 11 cm (ryc. 6:1);

2) naczynie doniczkowe o prostym brzegu z ukośnie ściętą krawędzią wylewu, o płaskim dnie i owalnym obrysie otworu. Poniżej brzegu niesymetrycznie doklejone cztery guzki. Powierzchnia naczynia chropowata, przykrawędnie wygładzona, barwy żółtej i żółtoszarej ze znaczną domieszką tłucznia i gruboziarnistego piasku; średn. otworu 11,6-12,4 cm, wys. 9,6 cm (ryc. 6:2);

3) niewielka czarka w kształcie wycinka kuli o nie wyodrębnionym, wklęsłym dnie, od wewnątrz wypukłym z dołkiem pośrodku. Powierzchnia wygładzona koloru brunatnego i szarobrunatnego; glina z niewielką domieszką drobnoziarnistego piasku; średn. otworu 9 cm, średn. dna 2,5 cm, wys. 2,5-3,1 cm (ryc. 6:3).

Nie ulega wątpliwości, że prezentowane naczynia pochodzą ze zniszczonego grobu kultury łużyckiej. W trakcie badań wykopaliskowych przeprowadzonych na cmentarzysku w 1969 r. wydobyto 80 zespołów grobowych datowanych na wczesną epokę żelaza (A. Kołodziejski, A. Marcinkian 1977). Wśród pozyskanych w trakcie tychże prac naczyń odnaleźć można bliskie analogie do wyżej prezentowanych, stąd też ich chronologię można odnieść do wczesnej fazy grupy białowickiej (V okres epoki brązu — okres halsztacki C).

Ryc. 6. Żagań - Kolonia, woj. Zielona Góra: ceramika kultury tuzyckiej

LITERATURA

BRZOSTOWICZ M.

(1993) *Wczesnośredniowieczne grodzisko w Splawiu, gm. Kołaczkowo, woj. poznańskie. Wstępne podsumowanie wyników badań archeologicznych z lat 1991-1992*, „Wielkopolskie Sprawozdania Archeologiczne” t. 2, s. 115-131.

DURCZEWSKI Z.

(1933) *Powiat krotoszyński w czasach przedhistorycznych*, „Przegląd Archeologiczny” t. 4, z. 3, s. 208-234.

GURBA J.

(1989) *Kultura amfor kulistych*, [w:] *Pradzieje ziem polskich*, t. 1, cz. 1, Warszawa-Lódź, s. 232-262.

JASNOSZ S.

(1964) *Starożytne osadnictwo na terenie Objezierza, pow. Oborniki*, „Fontes Archaeologici Posnanienses” t. 15, s. 165-189.

(1984) *Materiały i studia do osadnictwa starożytnego i wczesnośredniowiecznego ziemi obornicko-rogozińskiej*, „Fontes Archaeologici Posnanienses” t. 33, s. 55-166.

KOŁODZIEJSKI A.

(1969) *Sprawozdanie z działalności w zakresie ochrony zabytków archeologicznych w województwie zielonogórskim w latach 1960-1966*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” t. 1, s. 171-190.

(1971) *Sprawozdanie z prac działu ochrony zabytków archeologicznych Muzeum Ziemi Lubuskiej za lata 1967-1968*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” t. 2, s. 321-331.

(1972) *Cmentarzysko ludności kultury łużyckiej w Kotli, pow. Głogów*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” t. 3, s. 23-172.

(1974) *Problematyka kultur okresu halsztackiego na ziemi lubuskiej*, „Zielonogórskie Zeszyty Muzealne” t. 4, s. 67-105.

(1976) *Materiały z cmentarzyska ciałopalnego ludności kultury łużyckiej w Buczu powiat Głogów*, „Materiały Komisji Archeologicznej” nr 4, s. 17-63.

KOŁODZIEJSKI A., MARCINKIAN A.

(1977) *Materiały z cmentarzyska ciałopalnego ludności kultury łużyckiej w Żaganii Kolonii*, „Materiały Komisji Archeologicznej” nr 3, s. 343-589.

KOWALENKO W.

(1938) *Grody i osadnictwo grodowe Wielkopolski wczesnohistorycznej (od VII do XII wieku)*, Poznań.

KÓČKA-KRENZ H., SIKORSKI A.

(1992) *Góra, gm. Pobiedziska, woj. poznańskie, stan. 1 — wstępne wyniki badań z lat 1985-1991*, „Wielkopolskie Sprawozdania Archeologiczne” t. 1, s. 135-147.

KURNATOWSKA Z., LOSIŃSKA A.

(1983) *Weryfikacja grodzisk wielkopolskich na półmetku*, „Fontes Archaeologici Posnanienses” t. 32, s. 25-62.

KWAPIŃSKI M.

(1985) *Analiza taksonomiczna kultur starszej połowy epoki brązu w dorzeczu środkowej Odry*, Gdańsk.

MALINOWSKI T.

(1961) *Katalog cmentarzysk ludności kultury łużyckiej w Polsce*, t. 1, Warszawa.

(1996) *Nowa forma działalności archeologicznej w Zielonogórskim*, „Rocznik Lubuski” t. 22, cz. 1, s. 129-135.

PAZDA S.

(1980) *Studia nad rozwojem i zróżnicowaniem lokalnym kultury przeworskiej na Dolnym Śląsku*, Wrocław.

ŚMIGIELSKI W.

(1961) *Materiały z badań powierzchniowych na ziemi lubuskiej*, „Fontes Archaeologici Posnanienses” t. 12, s. 281-325.